

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

Борисова Вікторія Володимирівна

**ОПТИМІЗАЦІЯ СИРОВИННИХ ЗОН МОЛОЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ С. І. Сюткін

кандидат географічних наук, доцент

«__»_____ 2021 року

Виконавець

_____ В. В. Борисова

«__»_____ 2021 року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОЧНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЙОГО ГАЛУЗЕВОЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ..... 6

1.1. Галузева та територіальна структура молочної промисловості 6

1.2. Екологічні аспекти функціонування підприємств молочної промисловості..... 11

РОЗДІЛ II. СИРОВИННІ ЗОНИ МОЛОЧНИХ ЗАВОДІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ..... 15

2.1. Сільське господарство Полтавської області 15

2.2. Ціновий фактор розвитку молочної промисловості 19

2.3. Територіальна організація молокопродуктового комплексу Полтавської області 20

2.4. Сировинні зони молочних підприємств Полтавської області 22

РОЗДІЛ III. ОТИМІЗАЦІЯ СИРОВИННИХ ЗОН МОЛОЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 26

IV. ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ 28

4.1. Аналіз шкільних програм з географії 28

4.2. Розробка уроків географії для учнів 10-11 класів 31

4.3. Використання матеріалів кваліфікаційної роботи у позакласній роботі вчителя географії..... 38

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Продукція молочної промисловості є життєво важливою продукцією щоденного вжитку, від рівня її споживання залежить здоров'я населення та якість його життя.

Рекомендовані медичні норми споживання молочних продуктів становлять 380 кг/рік, а в Україні становить 210-220 кг/рік, що є меншим від норм споживання, а в Полтавській області 470 кг/рік, що є більшим від норм споживання молочних продуктів, таким чином вище сказане зумовлює **актуальність обраної теми.**

Інформаційно-статистичною базою роботи слугували відкриті дані Державної служби статистики та Мінфіну України.

Мета – приведення сировинних зон молочних підприємств Полтавської області до науково обґрунтованих параметрів.

Завдання:

1. Удосконалити науково-методичні засади географічного дослідження молокопродуктового комплексу.
2. Вивчити особливості функціонування сировинних зон молочних підприємств (на прикладі Полтавської області).
3. Обґрунтувати шляхи оптимізації сировинних зон молокопереробних підприємств Полтавської області.
4. Розробити плани–конспекти уроків географії для закладів загальної середньої освіти та виробничу екскурсію.

Об'єкт дослідження – молокопродуктовий підкомплекс АПК Полтавської області.

Предмет дослідження – сировинні зони молочних підприємств Полтавської області.

Методи дослідження: загальнонаукові: абстракція, узагальнення, аналіз і синтез, індукція і дедукція; загальногеографічні: порівняльно-географічний, картографічний; математико–статистичний

Наукова новизна:

- 1) удосконалено методику географічного дослідження територіальної організації галузей харчової промисловості;
- 2) вперше створено картосхеми сировинних зон молочних підприємств Полтавської області;
- 3) проведено типізацію молочних підприємств Полтавської області;
- 4) розроблено конспекти уроків з географії для 10-11 класів згідно навчальних програм;
- 5) розроблено виробничу екскурсію на Лубенський молочний завод «Гармонія».

Апробація окремих положень кваліфікаційної роботи відбулася під час виступів на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Освітні й наукові виміри географії та туризму» (м. Полтава, 18 листопада 2020 р.), IX Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми дослідження довкілля» (м. Суми, 25-27 травня 2021 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Шості Сумські наукові географічні читання» (Суми, 15-17 жовтня 2021 р.).

Авторка має 3 публікації за темою кваліфікаційної роботи:

Борисова В.В., Сюткін С.І. Територіальна структура молочного господарства Полтавської області // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Освітні й наукові виміри географії та туризму» (м. Полтава, 18 листопада 2020 р.). С. 50-54.

Борисова В.В., Сюткін С.І. Екологічні аспекти функціонування підприємств молочної промисловості // Збірник наукових праць за матеріалами IX Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми дослідження довкілля» (м. Суми, 25-27 травня 2021 р.). С. 177-180.

Борисова В.В., Сюткін С.І. Суспільно-географічна характеристика молокопродуктового комплексу Полтавської області // Шості Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 15-17 жовтня 2021 р.). С. 150-154.

Кваліфікаційна робота складається з 49 сторінок, містить 4 розділи, висновки, списку використаних джерел з 33 найменуваннями, 2 додатків. У тому числі в роботі міститься 7 таблиць, 3 картосхеми, 4 діаграм, 5 інших ілюстративних матеріали.

РОЗДІЛ І. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОЧНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЙОГО ГАЛУЗЕВОЇ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

1.1. Галузева та територіальна структура молочної промисловості

Галузь господарства – це сукупність підприємств, які вироблять однакову продукцію. Галузева структура – це склад галузей і співвідношення між ними. Оптимізація – це процес надання будь-чому найвигідніших характеристик. Сировинна зона – визначена територія, з якої господарський об'єкт збирає сировину для повноцінного забезпечення виробничих потужностей.

Основними видами продукції молочної промисловості є незбираномолочна, маслоробна, сироробна, молочноконсервна, виробництво морозива та дитячих молочних продуктів. Саме незбираномолочна продукція освоєна на більшості підприємств [7]. Ефективний розвиток молочної промисловості перш за все залежить від стану молочного скотарства.

Тобто для того, щоб розмістити молочний завод необхідно врахувати певні чинники які впливають на розміщення. Перш за все це орієнтація на споживача та сировину (див. рис. 1.1.).

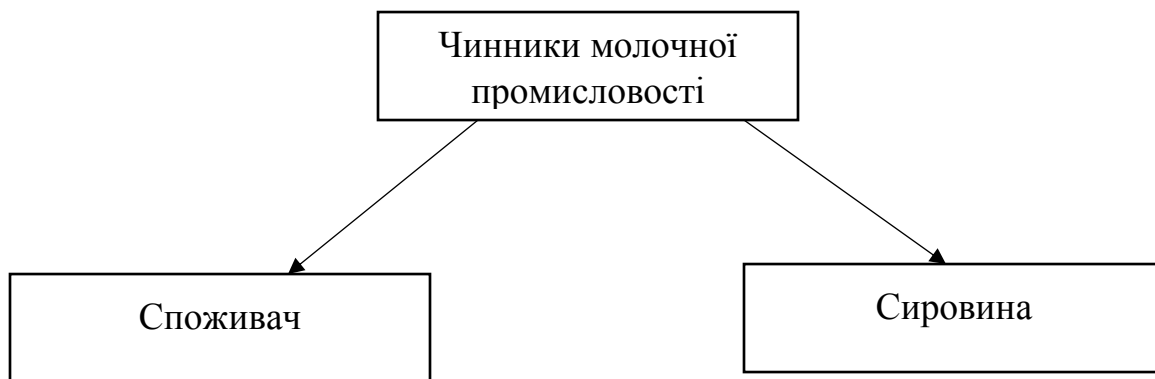

Рис.1.1.Фактори розміщення підприємств молочної промисловості

Молочні підприємства зосереджені навколо великих міст, адміністративних та районних центрів, які тяжіють до споживача. Галузь випускає різноманітний асортимент молочної та молоко продуктової продукції. Безпосередньо молочна промисловість тісно пов'язана з іншими галузями, без яких вона не змогла б існувати.

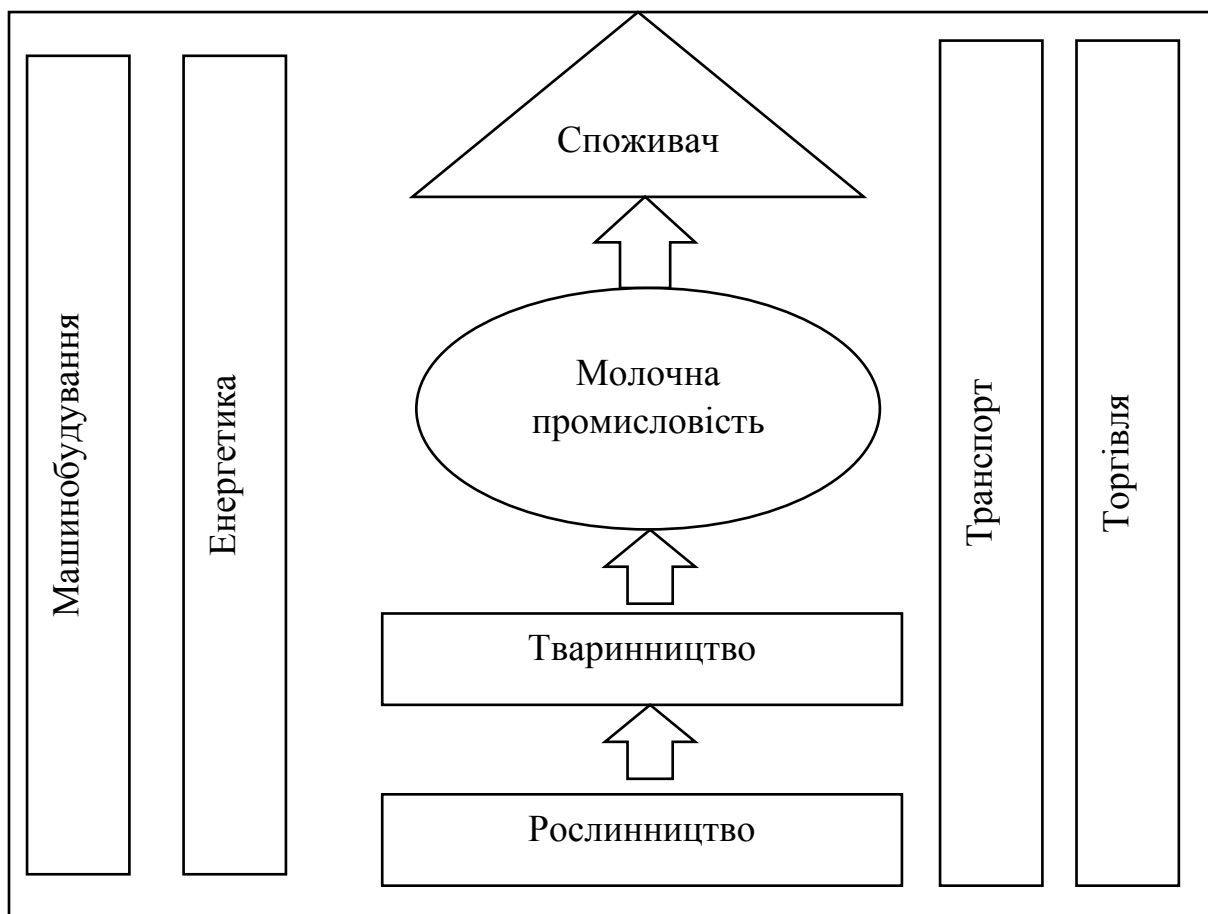

Рис.1.2. Молокопродуктовий підкомплекс АПК

Рентабельність будь-якого підприємства молочної промисловості визначається двома основними показниками: наближеністю сировинних баз та споживчим попитом.

На території Полтавської області широко розвинена молочна промисловість. Станом на 2021 р. – 10 молочних виробників, що включені до реєстру атестованих виробників молочних продуктів. Ці заводи виробляють

різноманітну продукцію (рис.1.3.): масло, вершковий сир, молоко, кефір, сметана, йогурт та інші молочні продукти.

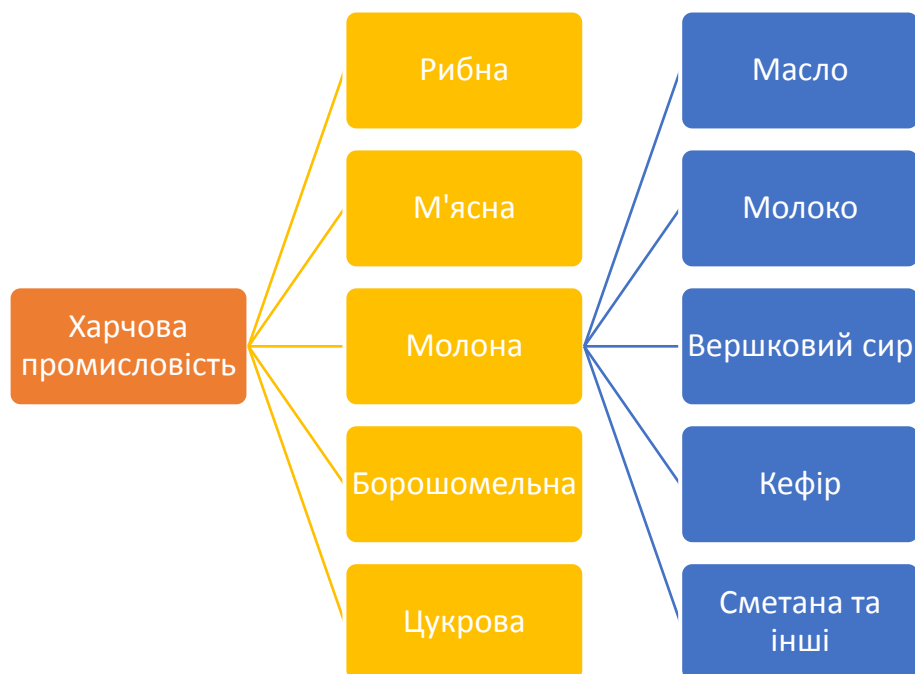

Рис.1.3. Галузева структура молочної промисловості

Основною сировиною для виробництва молочних продуктів є молоко – продукт біологічного походження. Хімічний склад тваринного молока непостійний, він змінюється під час лактації [6]. Коли у корів настає період лактації, то удій молока збільшується, а саме молоко містить більшу кількість поживних речовин, ніж в звичайний період

Особливістю є взаємопов'язаний розгляд всіх ланок – від виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах та особистих підсобних господарствах населення, його транспортування, зберігання, переробки – і до реалізації готової продукції кінцевому споживачу.

Сезонність надходження «сирого» молока легко перекривається можливістю виробництва сухого молока в періоди надлишкового забезпечення, а потім його використанням у періоди дефіциту. Таким чином можна

забезпечити рівномірне надходження різноманітної молочної продукції на споживчий ринок протягом всього року.

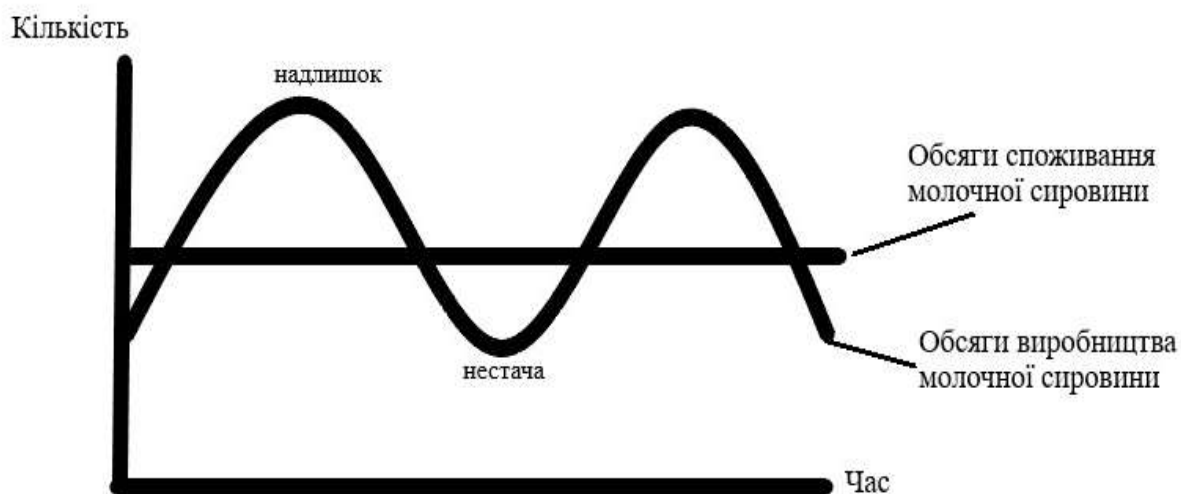

Рис.1.4. Сезонна модель забезпечення сировиною молочних підприємств

Зазвичай методика вивчення територіальних структур передбачає виділення певних спеціалізованих територіальних частин (зон, районів, підрайонів, кущів тощо), які істотно відрізняються між собою, але в сукупності становлять єдину взаємопов'язану та цілісну систему. Формування територіальних структур є об'єктивним наслідком географічного поділу праці, як незворотного процесу виробничої спеціалізації територій та розвитку міжрегіональної кооперації з метою обміну спеціалізованою продукцією і послугами.

Для формалізації процесу визначення галузей спеціалізації господарства країн, економічних районів чи адміністративних одиниць будь-якого рангу у суспільній географії користуються індексами локалізації та територіальної концентрації. Названі індекси (інколи їх називають коефіцієнтами спеціалізації) розраховуються за нижченаведеними формулами 1 та 2:

Індекс локалізації розраховується за формулою:

$$I_l = \frac{pN}{Pn} \quad \text{(формула 1)}$$

де:

I_l – індекс локалізації досліджуваного явища:

p – абсолютний показник інтенсивності явища адміністративно-територіальної одиниці;

P – абсолютний показник на базовій території (в даному випадку країни);

n – чисельність населення адміністративно-територіальної одиниці;

N – чисельність населення базового регіону країни.

$$I_{tk} = \frac{pS}{Ps} \quad \text{(формула 2)}$$

де:

I_{tk} – індекс територіальної концентрації досліджуваного явища;

p – абсолютний показник інтенсивності явища в адміністративно-територіальної одиниці;

P – абсолютний показник інтенсивності явища базової території;

s – площа адміністративно-територіальної одиниці;

S – площа базового регіону (країни).

Зручність використання індексів локалізації і територіальної концентрації полягає в тому, що при виведенні формул всі одиниці виміру скорочуються, таким чином названі індекси стають безрозмірними, порівняльними. У випадках коли I_l та I_{tk} є більшими за одиницю, можна стверджувати, що дана галузь є галуззю спеціалізації для досліджуваної території (країни, економічної зони, економічного району (підрайону, мікрорайону) або адміністративно-територіальної одиниці будь-якого рангу). Хоча є й більш складні варіанти інтерпретації отриманих результатів.

Відмінність між I_l та I_{tk} полягає в тому, що перший індекс є переважно соціально-економічним за змістом, оскільки базою для розрахунків виступає

населення (фактично порівнюються обсяги виробництва на особу), а другий індекс є скоріше еколого-економічним, оскільки базою виступає площа (порівнюється виробництво на одиницю території), таким чином за його допомогою можна оцінити рівень антропогенного навантаження на територію, можливості подальшого зростання виробництва, агломераційний ефект тощо [26].

Для розміщення сировинних зон необхідно використати формулу:

$$S = \pi r^2 \quad \text{(формула 3)}$$

Де:

S – площа

π – 3,14

r – радіус

1.2. Екологічні аспекти функціонування підприємств молочної промисловості

Значний вплив на формування і розвиток екологічної ситуації будь-яких за рангом і розміром територій спричиняє промисловість. Її галузева структура і територіальна організація визначають територіальну диференціацію екологічної ситуації [13]. Структура промислового природокористування залежить від цілої групи факторів – природних, соціально-економічних (галузева структура промисловості, рівень технічної забезпеченості і технологій, амортизаційний стан основних виробничих фондів), історичних та багатьох інших.

Вплив промисловості на природне середовище концентрується в основних елементах її територіальної структури (на відміну від сільського чи лісового господарства, де переважають площинні (ареальні) форми природокористування). Внаслідок цього характерною рисою територіальної організації промислового природокористування є різка диференціація

техногенного навантаження на територію, властива усім галузям та виробничим комплексам [26].

Найбільш «екоагресивними» вважаються структури з переважанням паливно-енергетичного комплексу, металургії, хімічної промисловості та важкого машинобудування. У зв'язку з цим виникає потреба поділу промислових виробництв за видами і масштабами промислово-природної взаємодії. На основі аналізу джерел пропонуємо до розгляду наступну схему.

1. Перша група характеризується найширшою взаємодією з довкіллям, проявом усіх можливих видів промислово-природної взаємодії, серед яких найбільш небезпечні – ресурсовилучення, механічне та інше забруднення, значні розміри відведення земельних угідь. До цієї групи відносять підприємства електроенергетики, нафтогазового комплексу, торфорозробок, промисловості будівельних матеріалів тощо.

2. Друга група галузей також характеризується активним природокористуванням, але тут відсутній такий його вид як ресурсовилучення. У цю групу входять підприємства обробної промисловості: машинобудування, хімічної, легкої, меблевої промисловості.

3. Третя група вирізняється головним чином використанням території та досить активним ресурсокористуванням. В цій групі переважно підприємства харчової промисловості, у тому числі – молочної.

4. Найменші масштаби взаємодії з довкіллям мають виробництва четвертої групи, які працюють з використанням напівфабрикатів та штучних матеріалів (наприклад, підприємства трикотажної чи швейної промисловості).

Як бачимо, молочна промисловість опинилася у третій групі, її негативний вплив на екологічну ситуацію є наслідком низки чинників. Особливостями молочної промисловості щодо використання ресурсів та утворення відходів є такі (наводиться за [13]):

- споживання великих обсягів води;

- використання хімікатів для процесів миття/дезінфекції;
- утворення забруднених органічними речовинами стічних вод;
- споживання великої кількості пакувальних матеріалів і утворення твердих відходів;
- викиди в атмосферу.

На молочних підприємствах воду використовують як: 1) «процесну», тобто таку, яка безпосередньо контактує з продуктом; 2) охолоджувальну – для відведення тепла від потоків і продуктів; 3) спеціально підготовлену пом'якшену воду для живлення котлів/бойлерів (для запобігання утворенню нерозчинних осадів або корозії парової системи); 4) санітарну – для процесів миття/дезінфекції. Вода для виробничих і санітарно-гігієнічних потреб має бути питної якості.

Більша частина води, що споживається на підприємствах молочної галузі, перетворюється на стічні води, основне джерело яких – процеси миття обладнання. Крім того, у стічні води може надходити додаткова вода від процесів перероблення молока в концентровані продукти (сироватку, маслянку, конденсати). З огляду на це на підприємствах утворюється велика кількість стічних вод, забруднених органічними речовинами (компонентами молока та іншої продукції), кислотами та лугами (що використовуються у процесах миття), іншими мийними засобами).

Для охолодження, вентиляції, освітлення, утворення стиснутого повітря, роботи електродвигунів і насосів використовують електричну енергію. Оскільки для виробництва електроенергії і тепла використовують викопне паливо, то функціонування молочної промисловості нерозривно пов'язано із забрудненням повітря парниковими газами – оксидами азоту, сірки, вуглецю, а також аерозолями, що робить внесок у глобальне потепління. Крім того, холодильне обладнання часто використовує холодоагенти – галогенові сполуки,

хлорфторвуглеводні та гідрохлорфторвуглеводні, які теж можуть потрапляти в атмосферу, провокуючи «парниковий ефект».

Тверді відходи здебільшого утворюються в процесі пакування внаслідок пошкодження картонних та пластикових пляшок, склянок, контейнерів, плівок, фольги, паперу тощо. Свій внесок створюють мастильні матеріали, відпрацьовані лампи, батарейки, лабораторні хімікати тощо. Мулові відходи утворюються в процесах сепарації молока (фільтрування, освітлення), у процесах локального оброблення стічних вод – флотації та відстоювання, біологічного очищення тощо. У відходи спрямовується також некондиційна та зіпсована продукція. Наступна утилізація пакувальних матеріалів молочних продуктів (як завершальна стадія повного ресурсного циклу молочної промисловості) також збільшує навантаження на довкілля.

Основним побічним продуктом, що утворюється на молочних підприємствах, а саме у процесі виробництва сирів, є сироватка. Під час виробництва масла зі свіжих вершків утворюється побічний продукт – маслянка, яка теж потребує утилізації безпосередньо на підприємстві.

Також необхідно підвищити концентрацію поголів'я худоби, а саме збільшити розмір молочних ферм, що призведе до збільшення надоїв на добу. Але з екологічної точки зору це може призвести до забруднення навколишнього середовища відходами тваринницьких ферм, а саме метаном, аміаком, сірководнем та бактеріальним зараженням ґрунту. Щоб уникнути негативних наслідків збільшення поголів'я худоби на фермах, необхідно вести екологічне сільське господарство. А саме використовувати тваринні відходи як добрива та обов'язкове випасання худоби, відмови від синтетичних кормових добавок, гормонів та антибіотиків. Дивлячись на екологічне сільське господарство необхідно зменшити кількість ріллі та збільшити площі пасовищ та сіножать області [10].

РОЗДІЛ II. СИРОВИННІ ЗОНИ МОЛОЧНИХ ЗАВОДІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Сільське господарство Полтавської області

В структурі природно-ресурсного потенціалу Полтавської області однією із головних складових є земельні ресурси. Земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. З усіх земель пріоритетність у використанні мають землі сільськогосподарського призначення, які становлять 12,5% від території області.

Таблиця 2.1.

Структура сільськогосподарських угідь

Основні види земель та угідь	2001 рік	2005 рік	2010 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
	Усього тис.га	Усього тис.га	Усього тис.га	Усього тис.га	Усього тис.га	Усього тис.га
Загальна територія	2875,1	2875,1	2875,1	2875,1	2875,1	2875,1
Сільськогосподарські угіддя	2185,7	2180,4	2169,9	2166,9	2165,8	2165,4
з них:						
рілля	1763,4	1760,2	1768,2	1772,2	1773,4	1774,7
перелоги	43	43,9	8,6	2,9	2,5	2,5
багаторічні насадження	30	29,7	29,1	29,0	28,9	28,7
сіножаті і	349,3	346,6	364,1	362,9	361,01	359,5

пасовища						

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області значних змін в структурі та стані використання земель, в порівнянні з минулими роками не відбувалося. Сільськогосподарські угіддя до загальної площі у відсотках становлять 76 % [10].

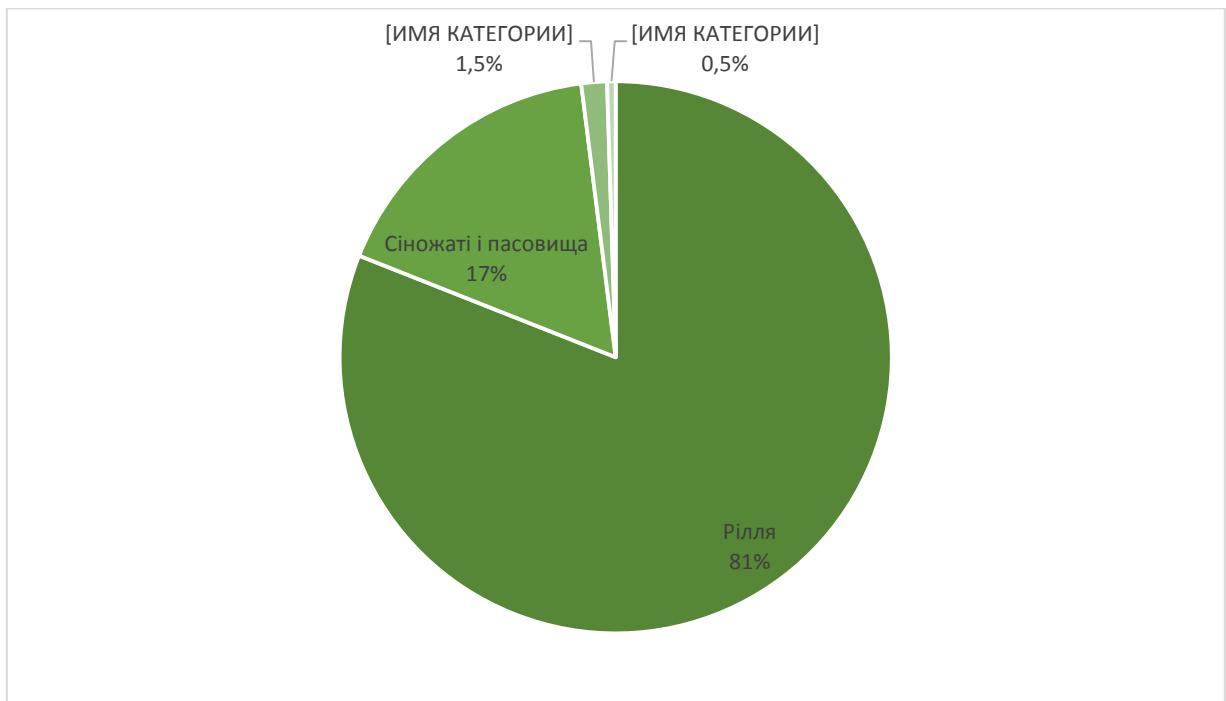

Рис. 2.5. Структура сільськогосподарських угідь Полтавської області

Отже, аналізуючи рис.2.1. можна сказати, що на території переважає рілля – 81%. Це пов'язано з тим, що в області активно розвивається сільськогосподарське господарство, але із-за цього зменшується територія пасовищ та сіножатей, що призводить до зменшення великої рогатої худоби та тварин, що харчуються травною та випасаються (кози, вівці).

Таблиця 2.2.

Поголів'я сільськогосподарських тварин за категоріями господарств станом на 1 грудня 2020 року

		Тис.голів
Господарства усіх категорій	Корови	108,8
	Вівці та кози	56,2
Сільськогосподарські підприємства	Корови	54,4
	Вівці та кози	7,0
Господарства населення	Корови	54,4
	Вівці та кози	49,2

Аналізуючи таблицю 2.2., можна сказати, що поголів'я корів у 2020 році на підприємствах і господарствах населення є однаковим, що не скажеш про овець та кіз. У господарствах населення у 7 разів більше овець та кіз, у порівнянні з сільськогосподарськими підприємствами.

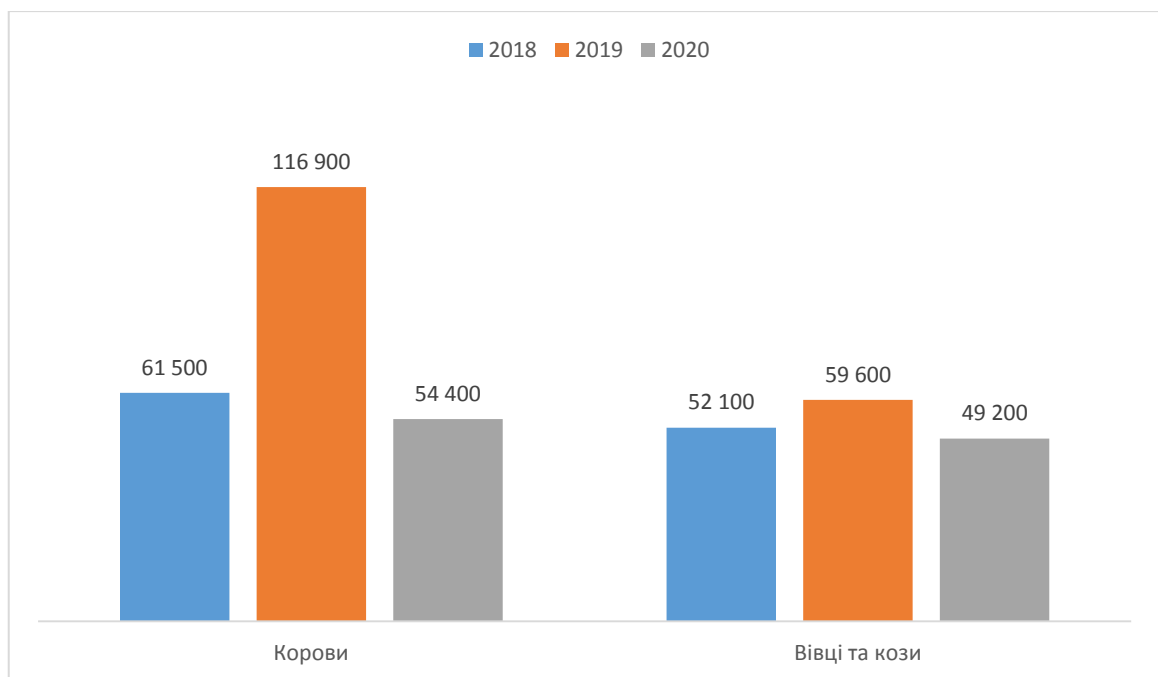

Рис. 2.2. Поголів'я сільськогосподарських тварин у господарствах населення

Аналізуючи рис.2.2., можна сказати, що у 2019 році відбувся значний зріст кількості корів у населення та сільських господарств, але вже у 2020 році ця кількість зменшилась майже в половину. Якщо говорити про овець та кіз, то там ситуація майже стабільна. Максимальна кількість тварин також припадає на 2019 рік, а у 2020 році ця кількість зменшується майже на десять тисяч.

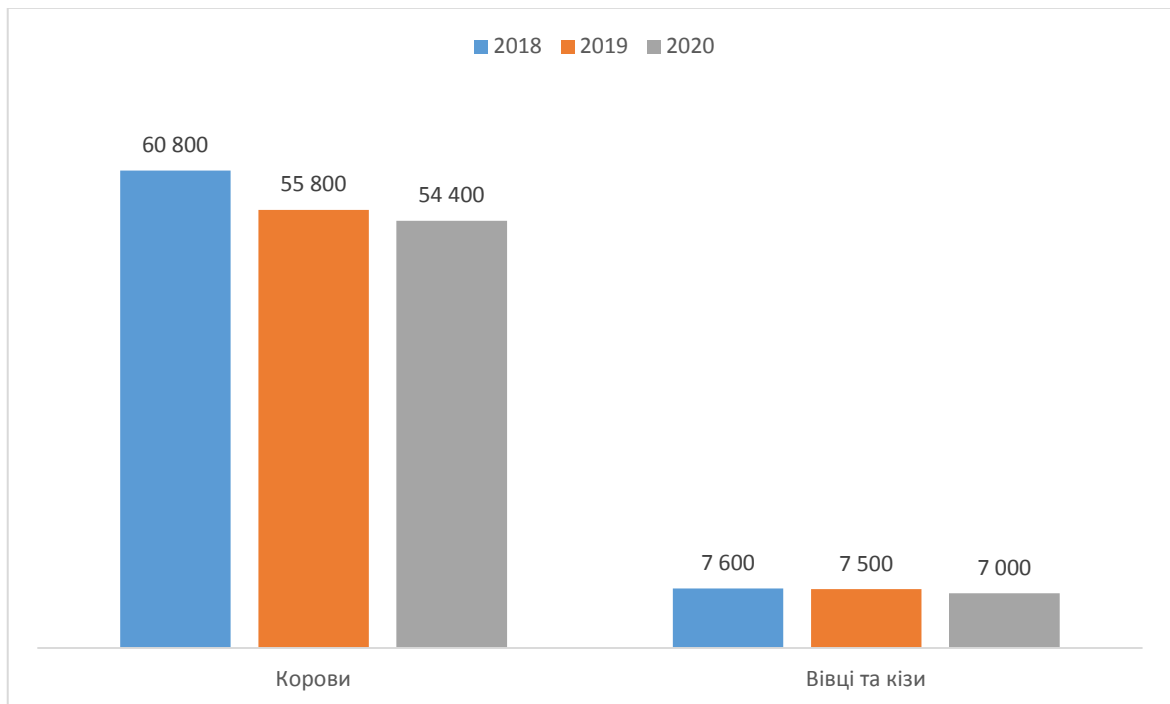

Рис. 2.3. Поголів'я сільськогосподарських тварин на сільськогосподарських підприємствах

Аналізуючи рис 2.3., то можна помітити поступовий спад кількості тварин: корів, овець та кіз майже на шість тисяч з 2018 по 2020 рік.

Отже, протягом 2018-2020 рр. поголів'я тварин, які дають молоко зменшилось. Це пов'язано із розоранням ділянок, які раніше використовувались для сіножатей та пасовищ. Але 12,5% недостатньо для молочного скотарства. Для більшого удою необхідно збільшити територію для пасовищ та сіножатей.

Тренд останніх років є переважно негативним – поголів'я великої рогатої худоби зменшується, що призводить до меншої кількості сировини.

Для збільшення удою також необхідно завести нові породи корів, які будуть давати більше молока за добу, а також змінити технологію годування.

Отже, аналізуючи вищесказане Оржицькому молочному заводу необхідно наростити власну виробничу потужність, натомість Пирятинському сироробному комбінату необхідно збільшити адекватність використання існуючих потужностей.

2.2. Ціновий фактор розвитку молочної промисловості

Окрім природних факторів розміщення молочних підприємств, впливають і соціально-економічні. Важливим фактором розміщення підприємства є ринок збуду виробленої продукції, на якому простежується зміна цін протягом року.

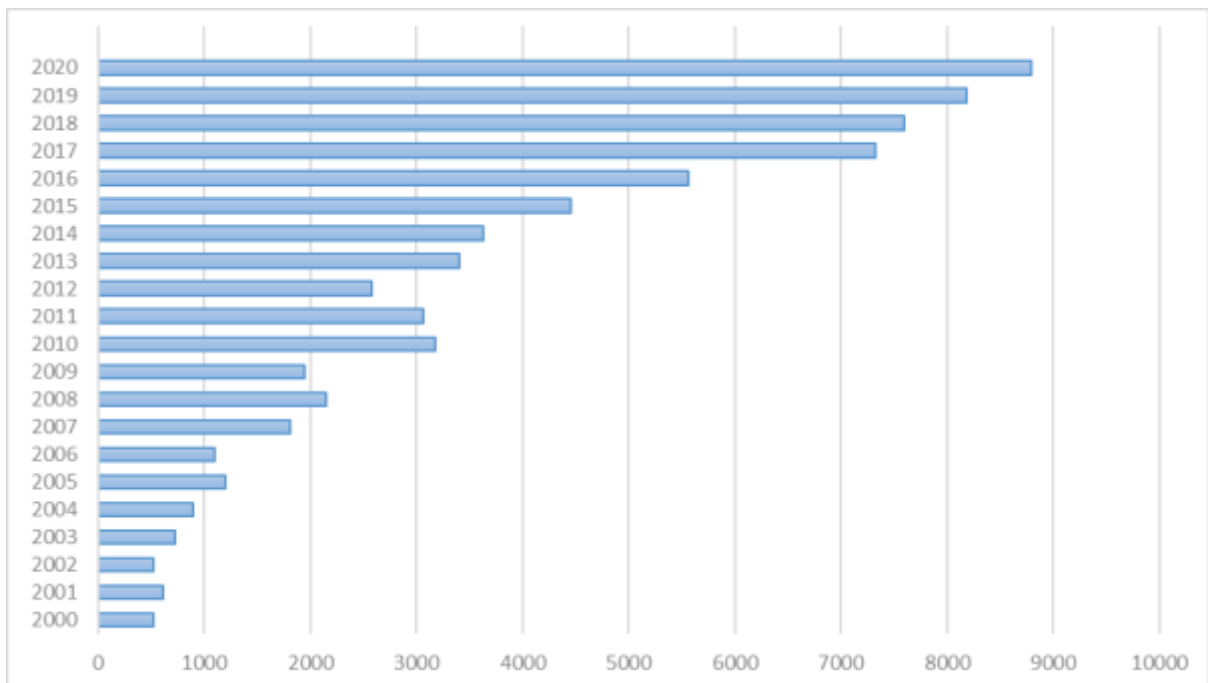

Рис.2.4. Динаміка реалізаційних цін молокопродуктового комплексу Полтавської області (грн. за тону) у 2000-2020 рр.

Діаграма засвідчує нестабільність цін (тобто вони не тільки зростали, а й могли зменшуватися в окремі періоди), навіть не зважаючи на інфляційні процеси. Але загальний тренд легко простежується і визначає як певні перспективи досліджуваного міжгалузевого комплексу, так і проблеми, пов'язані платоспроможністю внутрішнього споживача.

Територіальну організацію молокопродуктового комплексу Полтавщини зручно оцінити за допомогою таких кількісних показників як індекси локалізації та територіальної концентрації. Розрахувати індекси можна на основі статистичних даних джерела [25].

2.3. Територіальна організація молокопродуктового комплексу Полтавської області

Для детального вивчення територіальної організації молокопродуктового комплексу Полтавської області необхідно розрахувати індекси локалізації та територіальної концентрації. Дані індекси можна спостерігати в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Індекси локалізації і територіальної концентрації обсягів виробництва
молочної продукції на підприємствах

Район	Іл	Ітк
Кременчуцький	0,29	0,40
Лубенський	2,03	1,46
Миргородський	2,45	1,65
Полтавський	0,63	0,72

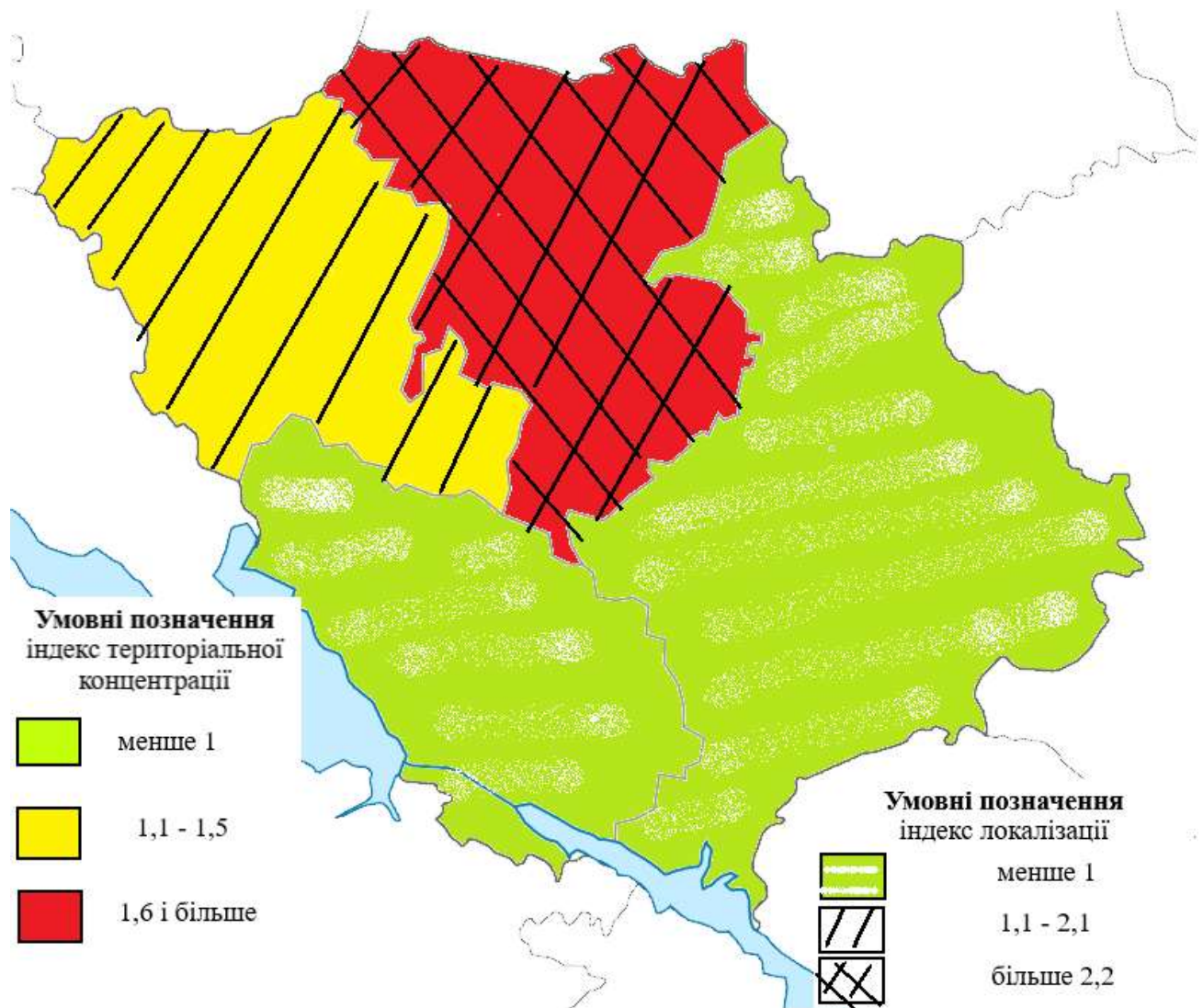

Рис. 2.5. Територіальна організація молокопродуктового комплексу Полтавської області за обсягами виробництва молока на підприємствах

Аналіз даних таблиці 2 та рисунка 2.5. засвідчує впливовість зональних природних факторів. Так Миргородський район має найвищі індекси локалізації – 2,45 та територіальної концентрації – 1,65. Натомість низькі показники Кременчуцького району вказують напрямок перспективних територіальних зрушень в розвитку галузі.

2.4. Сировинні зони молочних підприємств Полтавської області

Забезпечення населення продовольством – це важливе господарське завдання. Особливо складним воно стає, коли йдеться про малотранспортабельну продукцію та про забезпечення продуктами харчування населення великих міських агломерацій, адже Полтавська область розташована між двома найбільшими в Україні моноцентричними агломераціями – Київською та Харківською.

Вирішення цієї задачі передбачає раціональну територіальну організацію міжгалузевого молокопродуктового комплексу, зокрема й оптимізацію сировинних зон молокозаводів.

Таблиця 2.4.

Потужність молочних заводів Полтавської області (т/рік)

Назва молочного заводу	Проектна потужність заводів	Обсяг виробленої продукції за 2020 рік
АТ «ПолтаваХолод»	43 800	1 103,4
ВАТ «Глобинський маслозавод»	54 750	5040
ПАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»	51 100	50 000
ВАТ «Лубенський молокозавод»	54 750	43 200
Миргородський сироробний комбінат	91 250	104 220
Пирятинський сирзавод	183 960	17 982,1
ПП «БІАГР»	73 000	72 000
ТОВ «Оржицький молокозавод»	9 490	28 800
ТОВ «Решетилівський маслозавод»	62 050	68 400
ТОВ «Хорольський завод дитячого	36 500	39 600

харчування»		

Порівнюючи проектну потужність заводів та обсяг виробленої продукції можна сказати, що всі заводи повністю або частково задовольняють свої потреби.

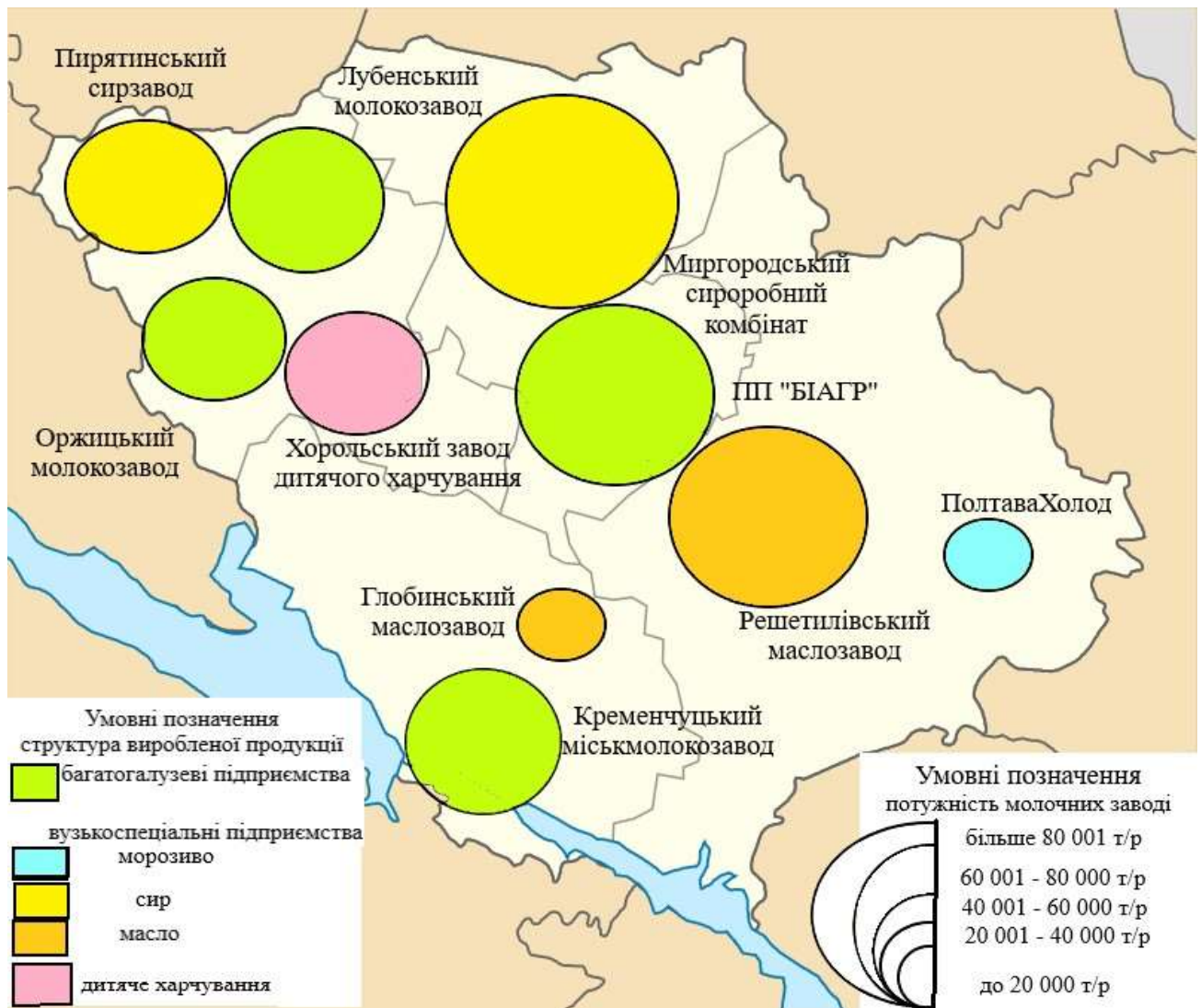

Рис.2.6. Потужність молочних підприємств

Проаналізувавши таблицю 2.4 та рис.2.6. можна сказати, що Пирятинський сирзавод має найбільшу за площею сировинну зону, а найменшу – Оржицький молокозавод. Найбільше товарів за рік виробляється в

Миргородському районі 176 220 т., а найменше – в Кременчуцькому районі 55 040 т. Отже, необхідно підсилити територіальну концентрацію молочного скотарства в Миргородському районі.

Таблиця 2.5.

Сировинні зони молочних підприємств

Назва молочного заводу	Обсяг виробленого молока за 2020 рік	Площа (км ²)	Радіус
АТ «ПолтаваХолод»	1 103	74,0	3,0
ВАТ «Глобинський маслозавод»	5040	336,0	7,0
ПАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»	50 000	3 333	23,0
ВАТ «Лубенський молокозавод»	43 200	2 880	22,0
Миргородський сироробний комбінат	104 220	6 948	33,0
Пирятинський сирзавод	17 982	1 199	14,0
ПП «БІАГР»	72 000	4 800	28,0
ТОВ «Оржицький молокозавод»	28 800	1 920	17,0
ТОВ «Решетилівський маслозавод»	68 400	4 560	27,0
ТОВ «Хорольський завод дитячого харчування»	39 600	2 640	21,0

$$\Sigma=28\ 690$$

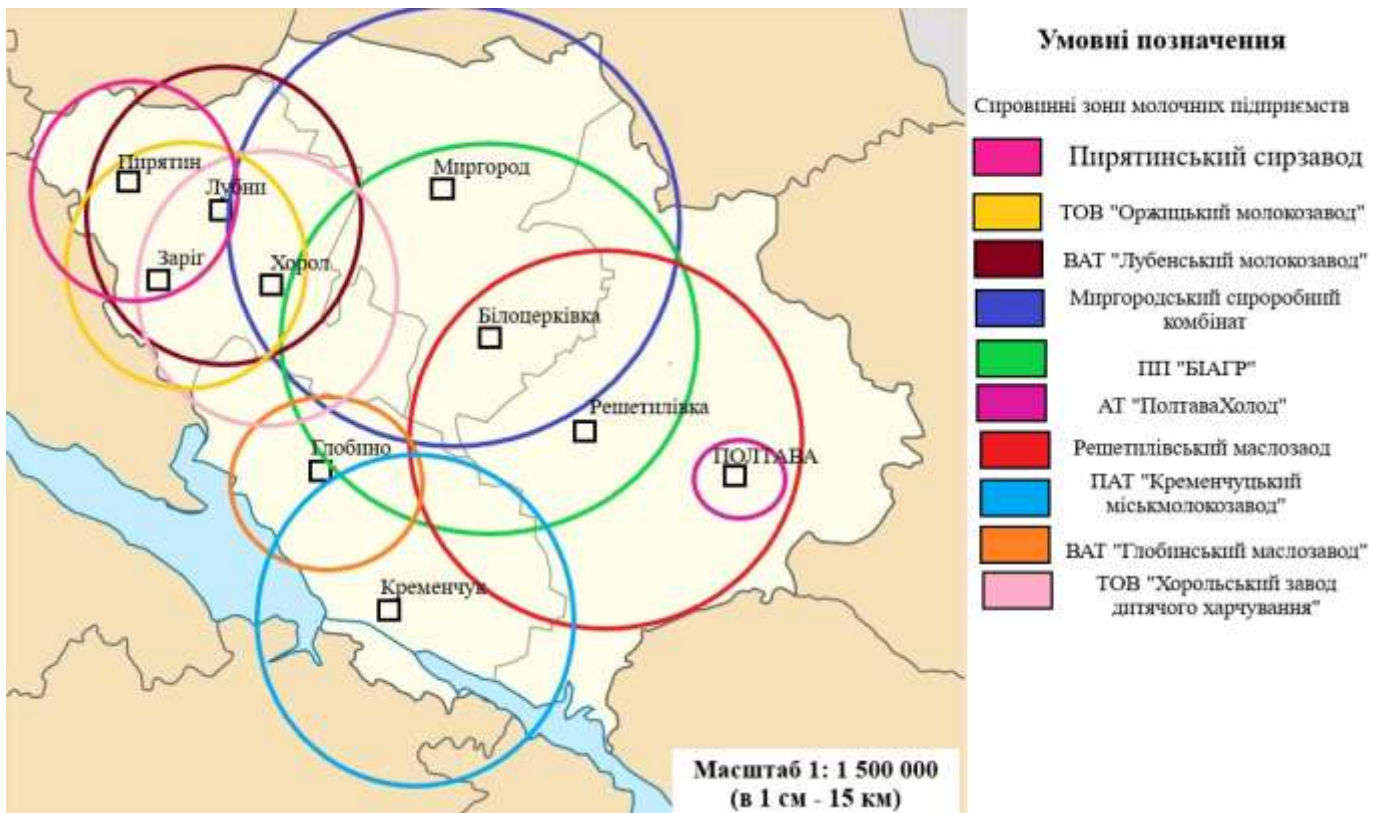

Рис.2.7. Сировинні зони молочних підприємств Полтавської області

Отже, можна сказати, що площа сировинних зон більша за площу області, що свідчить про надлишок сировини.

РОЗДІЛ III. ОТИМІЗАЦІЯ СИРОВИННИХ ЗОН МОЛОЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Полтавська область повністю задовольняє потреби власного населення молочною продукцією. Але важливо пам'ятати, що при плануванні перспектив молочної промисловості необхідно звернути увагу на тваринництво області. Якщо молочна промисловість розвивається позитивно, то кількість великої рогатої худоби, що надає сировину підприємствам – зменшується, що в майбутньому може негативно вплинути на молочну промисловість області.

На даний момент для молочної промисловості характерні швидкі зміни споживачів та їх розташування. Можна сказати, що розвиток галузі залежить від якісного товару, який повністю залежить від якісної сировини. Але на відміну від сусідніх країн України, населення обирає товар не якісний, а доступний. Тобто найважливішим чинником споживання товару є ціна.

Для ефективного існування та функціонування ринку необхідна сучасна інфраструктура. В пріоритеті має бути створення корпоративної структури організацій з доставки, переробки, закупівлі та збуту молочних продуктів. Це допоможе знизити витрати, забезпечити конкурентоспроможність, побудувати відносини між виробниками та споживачами.

Важливим чинником для розвитку молочної промисловості в Полтавській області є стан доріг. Як відомо стан українських доріг не є найкращим. Але, у 2021 році утворився проект «Велике Будівництво» – програма президента України. Відомо, що за рік на дорозі Н-31 Дніпро-Решетилівка було збудовано більше п'ятдесяти кілометрів дороги, що в майбутньому приведе до збільшення перевезення продукції в населені пункти як області, так і за її межами.

Важливим чинником споживання є демографічна ситуація області. Кількість постійного населення сіл та невеликих міст поступово зменшується. Це пов'язано із смертністю та з міграцією населення. Першими, хто виїжджає за

межі свого населеного пункту є молодь, яка вступає в університети та переїжджає. Тобто більшість їде до великих міст, або адміністративних центрів, як своєї області так і поза межами. Також останні роки спостерігається еміграція населення в країни Європи, після чого населення вже не повертається. Все це впливає на розвиток промисловості, адже кількість споживачів зменшується, що призведе до надлишку продукції. В таких випадках місцевим молочним заводам необхідно транспортувати товар в інші області та мати змогу конкурувати із місцевим виробником. Зменшення чисельності населення призводить до звуження споживчого. Отже, виробникам треба «виходити» на ринок Київ, Харків та за кордон.

Також необхідно підвищити концентрацію поголів'я худоби, а саме збільшити розмір молочних ферм. Щоб уникнути негативних наслідків збільшення поголів'я худоби на фермах, необхідно вести екологічне сільське господарство Полтавської області, яке передбачає використовувати тваринні відходи як добрива, та обов'язкове випасання худоби на природних кормових угіддях, відмови від синтетичних кормових добавок, гормонів та антибіотиків тощо. Зважаючи на вище сказане у сільському господарстві Полтавської області необхідно зменшити частку ріллі та збільшити площі пасовищ та сіножатей.

IV. ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

4.1. Аналіз шкільних програм з географії

Проаналізувавши навчальні програми 10-11 класів рівень стандарт та профільний рівень можна сказати, що темі кваліфікаційної роботи відповідають теми рівня стандарту 10 класу: «Особливості економіки країн Європи»; 11 класу: «Світові економічні зв'язки. Міжнародний ринок товарів», «Інфраструктурний каркас глобальної економіки», «Сучасна економіка України», Види промислового експортного спрямування. Провідні види сучасної промисловості України».

Теми, які відповідають профільному рівні 10 класу: «Сучасна світова економіка як система, її компоненти», «Множина структур світового господарства й господарства окремих країн», «Особливості економіки країн Європи. Прояви глобалізації в регіоні»; в 11 класі: «Особливості економіки країн Європи. Уплив цивілізаційних чинників на господарства країн регіону», «Міжнародний ринок товарів: сутність, ціноутворення, інфраструктура».

Учні 10 класу завершують вивчення базового курсу «Географія». Курс у 10 класу називається: «Географія: регіони та країни», який спрямований на формування в учнів знань про особливості населення й просторової організації господарської діяльності у регіонах світу та окремих країнах, умінь орієнтуватися у світових та регіональних соціально-економічних, суспільно-політичних екологічних процесах [18].

Провідною метою курсу є формування в школярів географічної картини світу на прикладі вивчення систем розселення та просторової організації

економічної діяльності в окремих регіонах та країнах з урахуванням сучасних геополітичних, соціальних, економічних та екологічних аспектів.

У 10 класі на вивчення даного предмету за стандартним рівнем відведено 52 години, це 1,5 годин на тиждень. Структура програми представлена Вступом і шістьма розділами. У Вступі говориться про завдання курсу, особливості сучасної політичної карти світу, аналізуються ключові проблеми і тенденції світового господарського процесу [18].

Розділи 1-5 програми спрямовані на ознайомлення з соціально-економічними особливостями регіонів світу та регіональних диспропорцій у розвитку окремих країн. У 6 розділі «Україна в міжнародному просторі» розкривається геопросторова структура світу, визначається місце України на геополітичній карті світу, окреслення основних векторів сучасної української геополітики, міжнародні економічні зв'язки з регіонами та країнами світу, участь України в процесах європейської економічної інтеграції та реалізації стратегії сталого розвитку [18].

У 11 класі учні за стандартним рівнем вивчають курс «Географічний простір Землі», який розкриває сутність географічної науки в цілому.

Структура програми представлена Вступом і трьома розділами. Вступ спрямований на розкриття змісту предмета і завдань сучасної географічної науки, її структури, тенденцій розвитку, місця і ролі географії в системі природознавчих наук, житті суспільства, розв'язанні його проблем.

У Розділі 1 «Топографія та картографія» подано аналіз різних видів географічних карт, розкрито особливості роботи з ними та можливості їх використання у побуті та господарській діяльності [18].

Розділ 2 «Загальні закономірності географічної оболонки Землі» включає характеристику сфер географічної оболонки Землі, розкриває закономірності та зв'язки в географічній оболонці. Географічна оболонка представлена як

середовище життя людини і пов'язані з її діяльністю сучасні екологічні проблеми [18].

У розділі 3 «Загальні суспільно-географічні закономірності світу» розміщення і розвиток видів економічної діяльності і суспільства в сучасному світі розглядаються як результат людської діяльності, яка перетворює неоднорідний у природному відношенні простір відповідно до об'єктивних економічних законів. Головна увага приділена людині. Такий підхід допомагає вибудувати знання про сучасний світ у струнку схему, зрозуміти просторову логіку розвитку економіки, прогнозувати реальні економічні результати політичних рішень [18].

Курс безпосередньо пов'язаний не тільки з попередніми курсами географії, він також інтегрує знання, здобуті на заняттях з економіки, історії, інформатики тощо.

Курс «Географія», що пропонується для профільного навчання в 10 і 11 класах, завершує географічну освіту в загальноосвітній школі і відповідає логіці пізнання світу. Таким чином система географічної освіти узгоджується з теорією природничих і суспільних наук, загальною географією, регіоналізацією, країнознавством, краєзнавством і має українознавчу спрямованість.

Загальна мета курсу – вдосконалити уявлення учнів про географічну картину світу, утверджувати поняття про географію як конструктивну науку і формувати географічне мислення на основі історичного, просторового, комплексного, типологічного, проблемного і конструктивного підходів.

У 10 класі учні вивчають курс «Регіони і країни світу», що є продовженням базової географічної освіти у профільних класах старшої школи. Він спрямований на розкриття глобальних та регіональних явищ і процесів, що відбуваються як у світі в цілому, так і в окремих субрегіонах, країнах і їх регіонах.

У 11 класі зроблено акцент на розгляд основних тенденції і закономірностей розвитку географічної оболонки, її структурну особливість – горизонтальну (широтну) зональність. Закони еволюції, цілісності, колообігу речовин і енергії, ритмічності розглядаються для всіх сфер географічної оболонки з урахуванням екологічних умов. Окремий розділ присвячено вивченню топографії з основами геодезії, картографії, географічним інформаційним системам (ГІС) та дистанційному зондуванню Землі (ДЗЗ). Це відповідає вимогам сьогодення сучасного світу і з огляду на зростаюче значення такої інформації для територіальної організації господарства й інформаційного забезпечення обороноздатності держави[18].

До більшості розділів курсу запропоновано орієнтовні теми творчого характеру для проведення досліджень. Учитель оцінює таку роботу під час її захисту чи презентації [18].

4.2. Розробка уроків географії для учнів 10-11 класів

Фрагмент уроку для учнів 10 класу

Тема уроку: Особливості економіки країн Європи.

Мета:

Навчальна - сформувати в учнів знання про економіку високорозвинених країн Європи.

Розвиваюча – розвивати вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки.

Виховувати – виховувати любов до рідного краю.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: економічний атлас Європи, України, Полтавської області; підручник; настінна фізична карта Європи та України.

Операційні цілі:

Після уроку учень має знати:

- ✓ Особливості економіки Європи;
- ✓ Постіндустріальні країни Європи;
- ✓ Високорозвинуті держави Європи;
- ✓ Визначення реіндустріалізація.

Розуміє:

- ✓ Різницю між постіндустріальними та високорозвиненими країнами;
- ✓ Показувати на карті п постіндустріальні та високорозвинені країни.
- ✓ Може аналізувати дану тему.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Вчитель заходить до класу і вітається з учнями, перевіряє їх готовність до уроку та відсутніх.

II. Актуалізація опорних знань

1. Назвіть та покажіть на фізичній карті найбільші рівнини, гори, низовини Європи.
2. Порівняйте гори Європи та України.
3. Покажіть на карті лісові ресурси Європи. Як їх використовують?
4. Покажіть на карті лісові ресурси України. Як їх використовують.
5. Порівняйте лісові ресурси України та Європи.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Знайомство дітей з метою та завданням уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу

Особливості економіки країн Європи. Європейський регіон посідає провідні позиції у світовій економіці за розмірами промислового та сільськогосподарського виробництва, експортом товарів і послуг, золотовалютними резервами, рівнем розвитку міжнародного туризму. Водночас економіка регіону має низку особливостей [14 с. 32].

По-перше, національні економіки високорозвинутих держав Європи перебувають на постіндустріальному етапі розвитку. Протягом кількох десятиліть планомірно скорочувалася питома вага матеріального виробництва (первинного та вторинного секторів) та зростала роль у створенні ВВП і концентрації працюючих у сфері послуг (третинному, четвертинному та п'ятому секторах). Саме останні три сектори економіки нині значною мірою зумовлюють зростання національного виробництва, динаміку інвестицій, перетворюють ряд країн Європи на провідні фінансові центри світу, осередки надання різноманітних послуг. Економічну основу регіону забезпечують національні економіки Німеччини, Франції, Великої Британії та Італії, які входять до «Великої сімки» [14 с.32].

По-друге, нині високорозвинуті держави Європи взяли курс від деіндустріалізації на реорганізацію промисловості. Світова фінансово-економічна криза 2007–2008 рр. завдала нищівного удару по ідеології постіндустріального суспільства. Сама криза була спровокована надмірним розвитком фінансового сектору з низьким рівнем прозорості. Тому з 2014 р. взято курс на європейський «промисловий ренесанс». Першочерговими завданнями у цьому напрямі є запровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки, перехід до енерго- та матеріалозберезувальних технологій. Уряди країн особливу увагу приділяють перебудові старих малоефективних виробництв і розвитку новітніх технологій. Зокрема, у рамках ЄС було розроблено програми з часткового зростання та реорганізації традиційних виробництв (сталеварного, синтетичних волокон, текстильного, нафтохімічного, суднобудування) та створення ряду нових. Одним з напрямів структурної політики держав Європи стало залучення прямих інвестицій закордонних компаній. Усі ці заходи називають реіндустріалізацією [14 с.32].

Учитель. Відкрийте с. 33 та прочитайте визначення реіндустріалізація, а потім запишіть до зошитів, що реіндустріалізація – це перехід промислового

виробництва на нові технологічні основи, тобто прогресивні «високі» технології.

По-третє, найважливішою рисою сучасної Європи є зростання взаємозалежності національних економік країн регіону, зростання міжнародного руху товарів і капіталу, розвиток інтеграційних процесів, інтенсивний перехід країн від замкнених національних господарств до економіки відкритого типу, спрямованої на зовнішній світ. Тобто одним з найважливіших напрямів політико-економічного сучасного розвитку Європи є глибокі інтеграційні процеси в економічній, монетарній та політичній сферах [14 с. 33].

Учитель. А тепер відкрийте підручник на с.34-36 і уважно прочитайте. Діти, а тепер дайте відповідь на запитання: Яким досвідом Скандинавських гір може скористатися Україна для подальшого розвитку лісового господарства?

Робота з картою. Назвати на показати найбільш розвинені країни Європи.

Перегляд відео-ролика про постіндустріальні країни Європи.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Які три сектори економіки нині значною мірою зумовлюють зростання національного виробництва, динаміку інвестицій, перетворюють ряд країн Європи на провідні фінансові центри світу, осередки надання різноманітних послуг?

2. Що таке «промисловий ренесанс?»

3. Що таке реіндустріалізація?

4. Покажіть райони Європи, які спеціалізуються на виробництві молочної продукції, лісовій промисловості.

5. Назвіть постіндустріальні країни Європи. До яких країн належить Україна?

VI. Домашнє завдання.

Опрацювати відповідний параграф. Порівняти молочну промисловість Полтавської області з молочною промисловістю Саарської області (Німеччина).

Фрагменту уроку для учнів 11 класу

Тема уроку. Міжнародний ринок товарів

Мета:

Навчальна - сформувати в учнів поняття про торгівлю, світовий ринок, торгівельні послуги, Світову організацію торгівлі.

Розвиваюча – розвивати мислення, робити власні судження.

Виховувати – виховувати відповідальність за використанні кошти.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник, атлас, економічна карта світу, Європи, України, області; мультимедійний комплекс.

Операційні цілі:

Після закінчення уроку учень

Знає:

- ✓ Види торгівлі;
- ✓ Визначення міжнародний ринок товарів, світовий ринок товарів.
- ✓ Регіони зовнішньої і внутрішньої торгівлі.

Розуміє:

- ✓ Залежність країн від їхнього економічного розвитку.

Вміє:

- ✓ Аналізувати проблемну ситуацію;
- ✓ Показувати на карті головні регіони світової торгівлі.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Вчитель заходить до класу і вітається з учнями, перевіряє їх готовність до уроку та відсутніх.

II. Актуалізація опорних знань

1. Які чинники впливають на економічний розвиток країни?
2. Що таке глобалізація?
3. Наведіть приклади ТНК.

III. Мотивація навчальної діяльності

Учні діляться на дві команди. Представник кожної із них підходить до вчителя і витягує картку із завданням.

I команда: Здійсни товарообмін. А потім поясни як ти його зробиш.

II команда: Здійсни товарообмін. За допомогою чого його можна провести?

IV. Виклад навчального матеріалу

Міжнародний ринок товарів – це сукупність пропозицій товаровиробників та попиту споживачів на певні групи товарів.

Учитель. А тепер користуючись текстом підручника заповніть таблицю

Таблиця 4.1.

Виробництво сільськогосподарської продукції у світі

Ознаки	Характеристика
Природні	
Соціальні	
Економічні	
Упровадження новітніх наукових технологій	

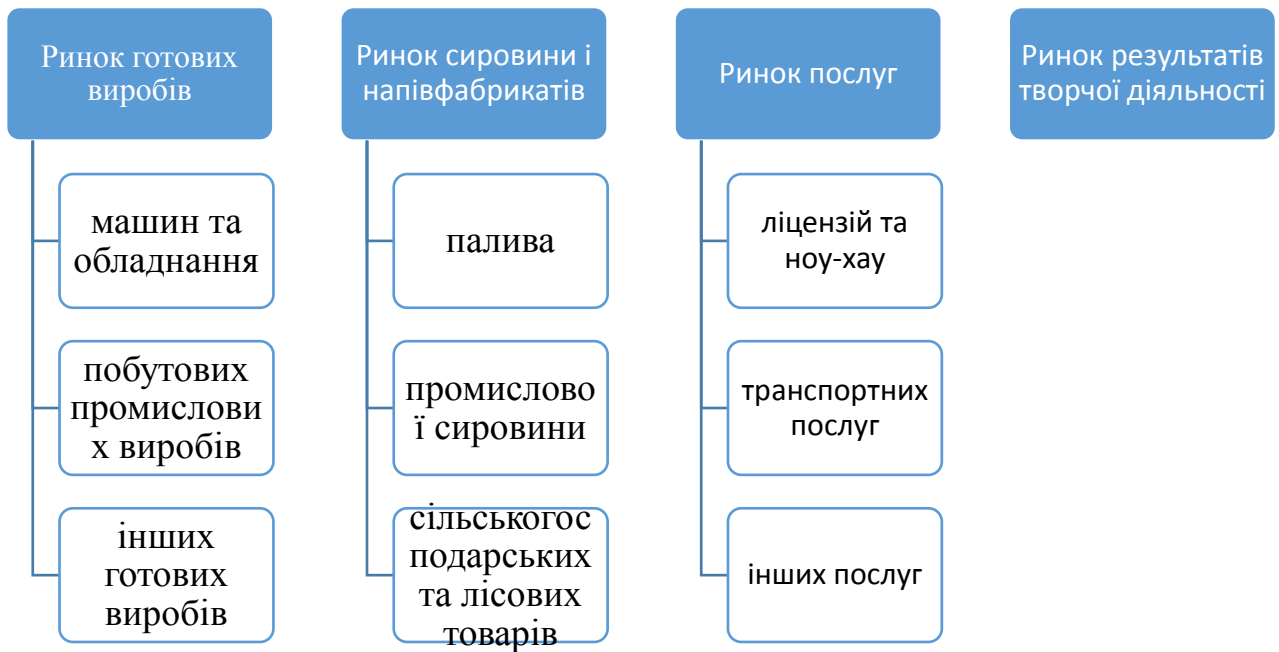

Рис.4.1. Міжнародний ринок товарів

Завдання 1. Порівняйте показники експорту та імпорту провідних країн та визначте, які країни мають додатне торгівельне сальдо, а які – від’ємне.

Таблиця 4.2.

Провідні країни у світовій зовнішній торгівлі

Головні експортери товарів	Вартість експорту, млрд дол.	Головні імпортери товарів	Вартість імпорту, млрд дол.
Німеччина	895	США	1475
Китай	850	Китай	830
США	795	Німеччина	720
Японія	540	Велика	440

		Британія	
Франція	420	Франція	420
Велика Британія	350	Японія	400

Завдання 2. Наведіть декілька прикладів товарів, які експортують із України або імпортують в Україну.

Світовий ринок послуг – це система міжнародних відносин, що існує на основі міжнародного поділу праці, де основним товарним об’єктом виступають різноманітні види послуг. Охоплює науково-технічне співробітництво, міжнародний туризм, транспортні послуги.

Науково-технічне співробітництво є важливою формою міжнародних економічних зв’язків, яка обумовлена НТР та поглибленням міжнародної спеціалізації не лише у виробництві, а й галузі наукових досліджень. Вона проявляється в міжнародному обміні науково-технічними знаннями, а також у здійсненні спільних наукових розробок і проектів.

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Назвіть позитивні та негативні наслідки, якщо Україна ввійде в ЄС.
2. Назвіть товари, якими ви користуєтесь, а вони є завезеними до України з інших країн. Назвіть їх переваги та недоліки у порівнянні з українським виробником.

VI. Домашнє завдання.

Опрацювати відповідний параграф. Підготувати доповідь: «Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі».

4.3. Використання матеріалів кваліфікаційної роботи у позакласній роботі вчителя географії

Екскурсія на Лубенський молочний завод «Гармонія»

Одним із видів профорієнтаційної роботи є екскурсія, яка допоможе учням 10-11 класу пізнати краще певну професію і навіть в майбутньому обрати її.

Мета:

Навчальна – ознайомити дітей із технікою виробництва молочних продуктів; ознайомити дітей із технічною професією.

Розвиваюча – розвивати знання про молочну промисловість; формувати вміння аналізувати та робити висновки при загальній характеристиці промисловості.

Виховна – виховувати любов до навколишнього середовища.

Завдання:

1. Розширити знання з теми харчова промисловість.
2. Ознайомити учнів з процесом виготовлення молочних продуктів.
3. Навчити в домашніх умовах створювати молочні продукти, на прикладі йогурту.

Після екскурсії учень має знати:

- ✓ Що таке молочна промисловість.
- ✓ Які товари створює певний завод.
- ✓ Користь молочних продуктів.
- ✓ Технологію виробництва.

Після екскурсії учень вміє:

- ✓ Створювати в домашніх умовах молочну продукцію.

Обладнання: зошит або блокнот, ручка або олівець, фотоапарат або телефон.

Перш ніж діти йдуть на виробництво молочних продуктів, вони проходять інструктаж із техніки безпеки:

1. Уважно слухати екскурсовода.
2. Не відволікатися.

3. Не чіпати нічого без дозволу.
4. Не кричати та не перебивати екскурсовода.
5. Бути одягненими в спеціальний одяг.
6. Не порушувати поведінку.
7. Насолоджуватися екскурсією.

Після того як дітям проводять інструктаж із техніки безпеки розпочинається екскурсія по підприємству. Де, учні уважно все конспектують, задають додаткові запитання екскурсоводу та дотримуються правил безпеки. Після закінчення дітей чекає майстер-клас по виготовленню йогурту в домашніх умовах.

Після завершення екскурсії і поверненню додому учням необхідно скласти звіт та відповіді на запитання.

План звіту

Про відвідування екскурсії

Учнем 10 (11) класу

Лубенського молочного заводу «Гармонія»

-
1. Дата відвідування _____
  2. Прізвище, ім'я, по-батькові екскурсовода _____
  3. Тема екскурсії _____
  4. Оцінка змісту екскурсії:
    - ✓ Що ви побачили під час екскурсії? _____
    - ✓ Яка інформація для вас була новою? _____
-

✓ Що вам найбільше сподобалося?

✓ Чи встигли ви сприймати інформацію під час розповіді екскурсовода? _____

✓ Оцініть змістовність екскурсії від 1-10, де 1 – екскурсія була поганою, 10 – цікава та змістовна. _____

Такий звіт мають здати всі учні, які відвідували екскурсію на наступний день. На виховній годині класний керівник разом із учнями проводить бесіду, або навіть диспут по темі екскурсії. В кінці всі учні разом створюють виставку із фото по проведеній екскурсії.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи були досліджені сировинні зони молочних підприємств та проаналізовано потужність молочних заводів, динаміку цін на сире молоко. Були сформовані індекси локалізації та територіальної концентрації. У зв'язку з цим були складені картосхеми потужності заводів, сировинних зон, територіальної організації молочних заводів області, де лідером виявлено Миргородський район. За дослідженням молочної промисловості Полтавської області можна сказати, що територіальна організація молокопродуктового комплексу визначається складними відносинами природних і соціально-економічних факторів, а саме соціально-демографічна ситуація області, виробничі, екологічні, трудові-ресурси, науково-технічні, транспортні.

Найбільш сприятливі умови для розвитку молокопродуктового комплексу в Миргородському районі, він є лідером по надходженню сировини та виробництві продукції. Найменш сприятливі умови для розвитку молокопродуктового комплексу спостерігаються в Кременчуцькому районі. Який не дивлячись на те, що знаходить в долині річки Дніпро має низькі індекси локалізації та територіальної концентрації. Це пов'язано з тим, що район в першу чергу спеціалізується на машинобудівній промисловості.

Сировинні зони дуже сильно залежить від рівня розвитку транспортної інфраструктури. На даний момент у області працює проект «Велике Будівництво», який в майбутньому дозволить транспортувати продукти по області у більш швидкий термін.

Були запропоновані заходи з оптимізації територіальної структури. Перш за все це покращення стану доріг та виробництво більш якісного, та конкурентно спроможного товару області. «Вихід» товарів на новий ринок, а саме за кордон.

В результаті аналізу навчальних програм 10-11 класу стандартного та профільного рівнів були виявлені теми, які відповідають напряму наукових досліджень даної кваліфікаційної роботи. Також була розроблена виробнича екскурсія, яка допоможе школярам якомога раніше дізнатися про різноманітність професій та більш свідомо підійти до їх майбутнього вибору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АТ «ПолтаваХолод» URL: <https://clarity-project.info/smida/01553770?year=2020> (дата звернення 26.09.2021)
2. Борисова В.В., Сюткін С.І. Суспільно-географічна характеристика молокопродуктового комплексу Полтавської області // Шості Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 15-17 жовтня 2021 р.). С. 150-154.
3. Борисова В.В., Сюткін С.І. Суспільно-географічні чинники розвитку молочної промисловості // Теоретичні та прикладні аспекти досліджень з біології, географії та хімії: матеріали III Всеукраїнської конференції студентів та молодих учених, м. Суми, 30 квітня 2020 р. Суми: ФОП Цьома С.П., 2020. С. 111-113.
4. Борисова В.В., Сюткін С.І. Територіальна структура молочного господарства Полтавської області // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Освітні й наукові виміри географії та туризму» (м. Полтава, 18 листопада 2020 р.). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 50-54.
5. Виробництво продукції тваринництва у підприємствах по районах у січні–вересні 2021 року URL: http://www.pl.ukrstat.gov.ua/main/stat_info/sg/sg_20.htm (дата звернення 01.10.2021)
6. Галузева і територіальна структура господарства URL: <https://geomap.com.ua/uk-g9/910.html> (дата звернення 23.08.2021).
7. Географія сільського господарства світу URL: <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/394-geografiya-silskogo-gospodarstva-svitu> (дата звернення 26.09.2021).

8. Гурська І. С. Функціонування вітчизняного ринку молока та молочних продуктів / І.С. Гурська, М.М. Лук'янова // Інноваційна економіка. 2019. № 3-4 [79]. с. 30-39.
9. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва в сільськогосподарському підприємстві: Моногр.-К.:ННЦ «ІАЕ», 2008. 340 с.
- 10.Екологічні наслідки традиційного сільського господарства. Органічне виробництво в Україні. URL: <http://ecoindustry.pro/avtorski-statti/ekologichni-naslidky-tradyciynogo-silskogo-gospodarstva-organichne-vyrobnyctvo-v> (дата звернення 13.10.2021)
- 11.Загальна інформація про Полтавську область URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0532> (дата звернення 6.09.2021)
- 12.Льчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України.-К.: «Нічлава» 2004. 312 с.
- 13.КМІГОР Центр ресурсоефективного та чистого виробництва «Стратегії та практики ресурсоефективного та більш чистого виробництва в молочній промисловості» URL: <http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2020/09/Guide-Dairy-Industry-2017-UKR-.pdf> (дата звернення 01.05.2021).
14. Кобернік С. Г. Географія (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. заг. серед. Освіти / С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко. Кам'янець-Подільський: Абетка. 2018. с. 256.
- 15.Купчак П. М. Харчова промисловість України в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів : монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Дейнеко. : Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2009. 152 с.
- 16.Литовченко М. В., Молочна промисловість України: стан та перспективи розвитку // Агросвіт № 8, 2015, с.30–34.

- 17.Мамчур В.А. Інституційно-економічний механізм розвитку ринку молока і молокопродуктів / В.А. Мамчур // Економіка АПК. 2017. № 4. с. 41–49.
- 18.Навчальна програма <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 16.09.2021)
- 19.Організаційно-економічні параметри ресурсощадних технологій виробництва продукції рослинництва і тваринництва. – Л.: Українські технології, 2000. 223 с.
- 20.Пархоμεць М.К., Уніят Л.М. Підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах. Інноваційна економіка АПК. Всеукраїнський науково-виробничий журнал– 2.2011 [21]. Тернопіль. с.57-64.
- 21.Перевірено Alwaysbusymama – ТОВ «Глобинський маслосирзавод»
URL: <https://alwaysbusymama.com/zdorove/perevireno-alwaysbusymama/item/1761-perevireno-alwaysbusymama-tov-globinskij-maslosirzavod.html> (дата звернення 27.09.2021)
- 22.Райони Полтавської області URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0532/rayons> (дата звернення 6.09.2021).
- 23.Середні ціни продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами (1996–2020) URL: http://www.pl.ukrstat.gov.ua/main/stat_info/sg/sg8.htm (дата звернення 25.08.2021)
- 24.Сіра Ю.В. Дослідження впливу ціноутворюючих чинників у виробництві молочної продукції //Продовольчі ресурси.-2014.-№ 2, с.120-125.

25. Статистична інформація URL: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.05.2021)
26. Сюткін С.І. Курс лекцій з географії світового господарства. Суми : СумДПУ, 2020. 142 с.
27. ТОВ «Пирятинський сирзавод» URL: <https://clarity-project.info/smida/00446865?year=2020> (дата звернення 27.09.2021)
28. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: підручник. Одеса: Астропринт. 2009. 544 с.
29. Харчова промисловість URL https://geoknigi.com/book_view.php?id=1072 (дата звернення 16.10.2021)
30. Ціхановська В.М. Стан та перспективи розвитку ринку молока та молочних продуктів України / В.М. Ціхановська // Економіка. Управління. Інновації. 2016. № 1(16). с. 61–64.
31. Шаблій О.І., Вісьтак О.І. Основи суспільної географії: навч. посіб./ за ред. О.І. Шаблієм. Львів: Видавництво центр ЛНУ ім. І. Франка. 2012. 31 с
32. Як «Велике будівництво» змінило трасу на Полтавщині: у мережі з'явилося фото «до» і «після» URL: <https://www.0532.ua/news/3076223/ak-velike-budivnictvo-zminilo-trasu-na-poltavsini-u-merezi-zavilosa-foto-do-i-pisla>
33. Якимчук Т. В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. 2010. № 4(106). 162–168 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

